

Lenart, Witold / Magnuszewski, Artur

Symposium poświęcone wpływowi włocławskiego spiętrzenia Wisły na środowisko

Notatki Płockie 32/1-130, 44-45

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Symposium poświęcone wpływom włocławskiego spiętrzenia Wisły na środowisko

Staraniom Sekcji Zoologicznej TNP ściśle współpracującej z Wydziałem Geografii i Studiów Regionalnych oraz Wydziałem Geologii Uniwersytetu Warszawskiego odbyło się w salach TNP w dniach 22—23 listopada 1985 r. sympozjum naukowe zatytułowane *Spiętrzenie Wisły pod Włocławkiem a środowisko przyrodnicze*. Było to pierwsze tego rodzaju spotkanie specjalistów z różnych instytucji i organizacji zajmujących się rozlicznymi aspektami zmian wywołanych budową stopnia wodnego we Włocławku. Wygłoszono 4 referaty problemowe, przedstawiono 15 opracowań szczegółowych, przeprowadzono owocną dyskusję zarówno na sali jak i w terenie. Wysunięto szereg wniosków.

Jezioro Włocławskie istnieje już 16 lat. Jest to największy pod względem powierzchni i drugi pod względem objętości sztuczny zbiornik wodny w Polsce. Od chwili napełnienia dostarcza oprócz taniej energii elektrycznej mnóstwo problemów naukowych i technicznych, niekiedy trudnych do rozwiązania. Część z nich dotyczy niezamierzonych zmian środowiska przyrodniczego samej Wisły oraz najbliższego otoczenia zbiornika. Chodzi przede wszystkim o zmiany hydrometeorologiczne, hydrogeologiczne, hydrochemiczne, geomorfologiczne, klimatyczne i ekologiczne.

Liczne zespoły badawcze i projektowe zajmujące się tym odcinkiem Wisły i jej doliny zebrały bogaty materiał i dokumentację naukową, która nie jest jednak w całości dostępna w formie publikacji. Stąd jednym z założeń sympozjum było szerokie udostępnienie wyników badań. Większość referatów i doniesień będzie opublikowana, uczestnicy sympozjum (około 50 osób) otrzymali powielone teksty materiałów sympozjum. Trudno tu je wszystkie omówić. Dlatego traktując niniejsze sprawozdanie jako dalszą część programu Sekcji Zoologicznej dotyczącego badań przyrodniczych skutków spiętrzenia Wisły, podajemy nazwiska organizatorów sympozjum służących szczegółowymi informacjami z zakresu swych specjalności: prof. dr hab. Zdzisław Mikulski — Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego, hydrolog (TNP, UW), prof. dr hab. Jan Szupryczyński — wiceprzewodniczący, geomorfolog (PAN), doc. dr hab. Lech Wysokiński — wiceprzewodniczący, geolog (TNP, UW), prof. dr hab. inż. Jan Skibiński — hydrolog (SGGW — AR), dr Marek Grześ — geolog (PAN), dr Witold Lenart — hydrometeorolog (TNP, UW).

Obrady otworzył w imieniu Zarządu TNP Przewodniczący Sekcji Zoologicznej mgr inż. Władysław Skalny. Obrady prowadzili kolejno członkowie Komitetu Organizacyjnego.

Pierwszy referat problemowy wygłosił prof. J. Szupryczyński (Zakład Geomorfologii i Hydrologii Niżu Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w Toruniu). Przedstawiając pokaźny dorobek swej placówki w badaniach zbiornika podkreślił znaczenie studiów nad procesami lodowymi, przekształcaniami erozyjnymi koryta Wisły powyżej i poniżej stopnia oraz ruchów masowych na prawym brzegu. Stwierdził, że nie wszystkie nadzieje jakie wiązano z powstaniem zbiornika zostały spełnione. Zbiornik nie spełnił swojej funkcji jako źródło czystej wody, nie przyciąga turystyki, nie przyczynił się też do rozwoju żeglugi śródlądowej. Dobrze natomiast wywiązuje się z roli producenta energii elektrycznej, dzięki której spłacił już koszty swego powstania.

Drugą grupę problemową otworzył doc. Lech Wysokiński (Wydział Geologii — Uniwersytet Warszawski) omawiając geologiczne uwarunkowania procesów występujących w rejonie spiętrzenia. Porównując badania wykonane dla potrzeb projektu i budowy stopnia wodnego we Włocławku, ze stanem dzisiejszej wiedzy geologicznej, można powiedzieć, że nie ma dużych różnic pomiędzy poglądami dawnymi a nowymi. Od początku istnienia spiętrzenia dużą wagę przywiązuje się do ruchów masowych, a sposób zabezpieczenia skarpy jaki postulowano w projektach budowy zbiornika jest aktualny także i dzisiaj i polega na odsunięciu nurtu rzeki od podstawy osuwisk oraz zabezpieczenia zboczy za pomocą budowli ochronnych. Mówca przedstawił także wyniki badań nad abrazją prawego brzegu zbiornika, porównując rezultaty różnych opracowań.

We wnioskach z tej grupy referatów znalazł się akcent wskazujący na konieczność dalszych inwestycji kaskady dolnej Wisły, gdyż koszty poniesione z powodu nienormalnego funkcjonowania stopnia, który pozostał jedynym elementem kaskady, mogą sięgać kosztów budowy nowych stopni.

Krótkiego rozwinięcia prezentowanej grupy tematycznej dokonał prof. Edmund Falkowski (Wydział Geologii — Uniwersytet Warszawski), przedstawiając nowe poglądy na genezę doliny Wisły. Zwrócił uwagę także na fakt istnienia osuwisk przed powstaniem spiętrzenia, z czym wiąże się konieczność ostrożnego interpretowa-

nia powiązań między aktywnością osuwisk a wpływem zbiornika.

Trzecią grupę tematyczną otworzył referatem problemowym prof. Mikulski (Wydział Geografii i Studiów Regionalnych — Uniwersytet Warszawski) omawiając hydrologiczne aspekty spiętrzenia. Profesor wspominał o nazewnictwie — równolegle funkcjonuje kilka nazw (także w niniejszym sprawozdaniu), z których oficjalną, choć niezbyt prawidłową jest Jezioro Włocławskie. Ośrodek warszawski włączył się do badań Jeziora Włocławskiego od momentu powstania w miejscowości Murzynowo pod Płockiem — Mazowieckiego Obserwatorium Geograficznego — Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW, które rozpoczęło prace nad klimatem lokalnym, abrazją prawego brzegu Wisły oraz procesami deformacji koryta rzeki powyżej i poniżej zapory. Wyniki prac wykorzystywane są we współpracy międzynarodowej krajów socjalistycznych w ramach programów: Międzynarodowego Programu Hydrologicznego (MPH) oraz Człowiek i Środowisko (MAB) — pod patronatem UNESCO. Na zakończenie mówca podkreślił, że spiętrzenie Wisły pod Włocławkiem stanowi dobry poligon doświadczalny do badań interdyscyplinarnych, których wyniki powinny zostać wykorzystane do projektowania przyszłych stopni kaskady dolnej Wisły.

Ostatni równie interesujący referat wygłosił prof. J. Skibiński (Wydział Melioracji Wodnych SGGW — AR w Warszawie). Przedstawił on zagadnienia związane z pomiarami i modelowaniem ruchu rumowiska, deformacji dna w obrębie czaszy zbiornika, jak też poniżej. Mówca przedstawił także problem zamulania innych zbiorników w Polsce. Zagadnienie wielkości transportu rumowiska wleczonego jest w ostatnich latach pomijane, choć rumowisko, to ma duże znaczenie ze względu na jego akumulację w zbiornikach, wynika stąd potrzeba wznowienia pomiarów wleczania oraz dalszych badań nad składem unosin i ich zdolnością do przechodzenia przez zbiorniki.

Na uwagę zasługuje wystąpienie projektantów i praktyków. Doc. Eryk Bobiński (Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie) przedstawił problem sterowania przebiegiem wezbrań na Wiśle przez J. Włocławskie: jest ono ograniczone ze względu na małą pojemność użytkową zbiornika, który projektowany był do wyrównania dobowego.

Przedstawiciel Okręgowej Dyrekcji Gospodarki Wodnej inż. Jan Meller wskazał na kłopoty związane z eksploatacją stopnia wywołaną brakiem pozostałych budowli kaskady. Na przykład ilość lodu jaki przepływa przez jazy w okresie zimowym jest nieporównywalnie większa niż to przewidywał projekt. Zapotrzebowanie na energię elektryczną powinno doprowadzić do dokończenia całej kaskady, ponieważ jak stwierdził, jej istnienie jest nawet bardziej kwestią bezpieczeństwa niż niewątpliwych efektów i korzyści gospodarczych.

Następnego dnia uczestnicy sympozjum odbyli wycieczkę wzdłuż prawego brzegu Jeziora, zapoznali się z pracami umacniającymi skarpe płocką oraz odwiedzili Mazowieckie Obserwatorium Geograficzne Uniwersytetu Warszawskiego. W placówce tej zakończono obrady przedstawiając postulaty i wnioski co do dalszej działalności w rejonie Jeziora Włocławskiego.

Wysłuchano także kolejnego referatu przedstawionego przez dra W. Lenarta na temat wpływu zbiornika na stosunki klimatyczne i hydrometeorologiczne. Omówiono zmiany termiczne na brzegach, deformację pola zachmurzenia oraz wzmogoną cyrkulację bryzową i procesy kondensacji w przygruntowej warstwie powietrza. Zwrócono także uwagę na rolę procesów atmosferycznych w sytuacji zagrożeń antropogenicznych otoczenia Jeziora — zanieczyszczenia powietrza oraz ewentualne zrzuty ciepłej wody.

Po bogatej dyskusji zebrani sformułowali program dalszej działalności badawczej związanej ze zbiornikiem. Prowadzone będą prace naukowe w zakresie:

- hydrologii ze szczególnym uwzględnieniem zjawisk lodowych (zatory lodowe i śryżowe);
 - bilansu wodnego i cieplnego zbiornika oraz deformacji pól parowania opadu i termiki wody;
 - ewolucji stosunków wodnych w obszarach przyległych;
 - procesów hydrodynamicznych w strefie brzegowej oraz akumulacji rumowiska rzeczno-gowego w zbiorniku;
 - procesów erozyjnych i akumulacyjnych w korycie Wisły poniżej stopnia;
 - prognozowania wykorzystania wody w zbiorniku o określonej jakości i ilości w sytuacji zmieniających się preferencji ekonomiczno-społecznych.
- Uczestnicy sympozjum widzą także potrzebę:
- powołania interdyscyplinarnego zespołu koordynującego do spraw badań zbiornika i jego otoczenia;
 - położenia nacisku na badania stosowane i ich finansowanie przez użytkowników rzeki;
 - rozbudowę istniejących badawczych baz terenowych nad Jeziorem Włocławskim: Mazowieckiego Obserwatorium Geograficznego Uniwersytetu Warszawskiego oraz Stacji Naukowej Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w Dobiegniewie — jako ośrodków badań stacjonarnych.

Zaproponowano, aby zbliżająca się okrągła 20 rocznica uruchomienia stopnia była okazją do zorganizowania drugiego sympozjum. Dziękując Towarzystwu Naukowemu Płockiemu za gościnę wyrażono nadzieję, że Sekcja Sozologiczna będzie po raz drugi animatorem spotkania.